

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ

Кафедра економіки та економічної теорії

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

з виконання
самостійної роботи
з дисципліни

для студентів денної форми навчання
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
спеціальності 051 «Економіка»
освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти «Економіка та управління бізнесом»

Тернопіль
ЗУНУ
2022

Інституціональна економіка: методичні вказівки з виконання самостійної роботи з дисципліни [для студентів денної форми навчання галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка» освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти «Економіка та управління бізнесом» / О. П. Шиманська; за ред. д.е.н., проф. В. В. Козюка. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. 12 с.

Автор: *Шиманська Оксана Петрівна,*
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та економічної теорії ЗУНУ

Рецензенти: *Микитюк Петро Петрович,*
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту,
публічного управління та персоналу ЗУНУ

Кирич Наталія Богданівна,
доктор економічних наук, професор
кафедри менеджменту та адміністрування
Тернопільського національного технічного
університету імені Івана Пулюя

Відповідальний за випуск: *Козюк Віктор Валерійович,*
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки та економічної теорії
ЗУНУ

Методичні вказівки з виконання самостійної роботи з дисципліни «Інституціональна економіка» призначені для студентів денної форми навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка» освітньо-професійної програми «Економіка та управління бізнесом» Західноукраїнського національного університету. Методичні вказівки складені за робочою програмою дисципліни «Інституціональна економіка», містять вступ, питання для самоперевірки знань, тематику реферативних виступів, вимоги та вказівки до виконання комплексного практичного індивідуального завдання, перелік інформаційних джерел.

*Рекомендовано до друку
кафедрою економіки та економічної теорії ЗУНУ
(протокол № 1 від 30 серпня 2022 р.)*

ВСТУП

Самостійна робота студентів є однією із вагомих складових вивчення дисципліни «Інституціональна економіка», засвоєння ними знань, набуття вмінь та навичок у позааудиторний час. У процесі самостійної роботи студенти повторюють та закріплюють знання, отримані ними під час лекцій, практичних занять, а також опановують окремі програмні питання, які передбачені для самостійного вивчення.

Основними видами самостійної роботи студентів при вивченні навчальної дисципліни «Інституціональна економіка» є підготовка до практичних занять та виконання комплексного практичного індивідуального завдання.

Форми самостійної роботи студентів при підготовці до практичних занять передбачають опрацювання питань теми заняття, яка виносяться на обговорення, підготовка реферативних виступів, презентацій. У процесі підготовки до практичних занять студенти повторюють й закріплюють матеріал, який був розглянутий під час лекцій, а також опановують окремі програмні питання, які передбачені для самостійного вивчення. Засобами контролю за виконанням вищезазначених форм самостійної роботи студентів є усні відповіді на практичних заняттях, експрес-тестування, поточні модульні контрольні роботи, захист КПЗ.

Обов'язковим видом самостійної роботи студентів є опрацювання ними навчально-методичних матеріалів дистанційного курсу з дисципліни, який розміщений у системі дистанційного навчання Moodle. Даний вид самостійної роботи студентів передбачає проходження ними тестувань за групами тем навчальної дисципліни, опрацювання лекційного матеріалу, самоконтроль знань.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

Тема 1. Інститути та їх роль в регулюванні поведінки

Завдання 1. Розкрийте зміст понять: «інститут», «предмет інституціональної економіки», «метод інституціональної економіки», «функції інституціональної економіки», «нова інституційна економічна теорія», «еволюційний інституціоналізм», «неоінституціоналізм».

Завдання 2. Дайте відповідь на питання для самоперевірки знань:

1. Що таке «інститути»? Які їх функції?
2. У чому зміст «дилеми в'язнів»? Якою є її роль в інституціональній економіці?
3. У чому зміст «ситуації координації»? Наведіть приклади «ситуації координації».
4. У чому зміст «ситуації нерівності»? Наведіть приклади «ситуації нерівності».
5. У чому полягають відмінності між «формальними» та «неформальними» інститутами?
6. Охарактеризуйте основні напрямки в розвитку інституціональної економіки як науки.
7. Проаналізуйте роль інститутів у функціонуванні економічних систем.

Завдання 3. Опрацюйте лекційний матеріал за темою у дистанційному курсі.

Завдання 4. Підготуйте реферативні виступи за темою (на вибір): «Етапи розвитку інституціоналізму»; «Сучасний інституціоналізм: основні школи», «Норма – базова одиниця інституціонального аналізу», «Конституційні норми і їх основні типи».

Інформаційні джерела: 2, 6, 10.

Тема 2. Теорія трансакційних витрат

Завдання 1. Розкрийте зміст понять: «трансакція», «ринкові трансакції», «трансакційні витрати», «логістичні трансакції», «внутрішньо фірмові трансакції».

Завдання 2. Дайте відповідь на питання для самоперевірки знань:

1. В чому полягає природа трансакцій на думку Р. Коуза?
2. У чому зміст теореми Р. Коуза? Яке її практичне значення?
3. Обґрунтуйте проблему співвідношення трансакційних та виробничих витрат.
4. У чому специфіка постійних та змінних трансакційних витрат?
5. Що таке ex ante та ex post трансакційні витрати?

6. Якими можуть бути засоби економії ринкових трансакційних витрат із врахуванням їх видових особливостей?

7. У чому зміст політичних трансакційних витрат? Яким є їх значення в аспекті забезпечення ефективності функціонування інституційної системи?

8. У чому полягають причини зростання «трансакційного сектору» економіки?

Завдання 3. Опрацюйте лекційний матеріал за темою у дистанційному курсі.

Завдання 4. Підготуйте реферативний виступ за темою: «Трансакція в економічному кругообігу. Трансакція і трансформація ресурсу».

Інформаційні джерела: 1, 2, 6.

Тема 3. Теорія контрактів та опортуністична поведінка

Завдання 1. Розкрийте зміст понять: «контракт», «класичний контракт», «неокласичний контракт», «оптимальний контракт», «опортуністична поведінка».

Завдання 2. Дайте відповідь на питання для самоперевірки знань:

1. У чому зміст контрактного підходу в інституціональній економіці?
2. Що таке контракт, як механізм регулювання взаємодії?
3. Як класифікуються контракти? Дайте їм характеристику.
4. Які фактори впливають на вибір оптимального контракту?
5. Охарактеризуйте структуру управління контрактними відносинами.
6. З'ясуйте суть поняття та причини «постконтрактного опортунізму».
7. Якими є способи попередження опортуністичної поведінки у контрактних відносинах?

8. Охарактеризуйте основні причини морального ризику в ринкових трансакціях.

Завдання 3. Опрацюйте лекційний матеріал за темою у дистанційному курсі.

Завдання 4. Підготуйте реферативний виступ за темою: «Контракт як система правил здійснення трансакції».

Інформаційні джерела: 3, 4, 5, 7, 8, 11.

Тема 4. Інституційна теорія прав власності

Завдання 1. Розкрийте зміст понять: «право власності», «правомочності», «специфікація прав власності», «розмивання прав власності».

Завдання 2. Дайте відповідь на питання для самоперевірки знань:

1. Що таке «право власності» та яким є механізм його виникнення?
2. У чому полягають принципи та проблеми ефективного розподілу прав власності?
3. Які типи регулювання прав власності Вам відомі?
4. Що означає контрактне регулювання зовнішніх ефектів?

5. У чому зміст законодавчого регулювання зовнішніх ефектів?
6. Що таке правомочності і як вони класифікуються?
7. Поясніть зміст «специфікації» та «розмивання» прав власності.
8. Які Ви знаєте режими власності? У чому їх відмінність?
9. Охарактеризуйте сучасні інституційні теорії формування ефективних прав власності.

Завдання 3. *Опрацюйте лекційний матеріал за темою у дистанційному курсі.*

Завдання 4. *Підготуйте реферативні виступи за темою (на вибір): «Доступ до ресурсу як предмет вивчення інституціональної економіки», «Система прав власності як система виключень з доступу до ресурсів».*

Інформаційні джерела: 2, 6, 15.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

ПРИКЛАДНА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Тема 5. Інституціональний вимір теорії ігор та моделювання взаємодії

Завдання 1. Розкрийте зміст понять: «скінченні» та «нескінченні» ігри, ігри з «нульовою» та «ненульовою сумою»; «кооперативні», «некооперативні» ігри, ігри в «розгорнутій» та «нормальній» формах, рівновага «домінуючих стратегій», рівновага за Нешем, рівновага за Парето.

Завдання 2. Дайте відповідь на питання для самоперевірки знань:

1. З'ясуйте основні поняття теорії ігор. У чому зміст кооперативних і некооперативних взаємодій?
2. Які види рівноваги можуть мати місце при взаємодії сторін?
3. Які Ви знаєте базові моделі теорії ігор? Охарактеризуйте їх зміст.
4. Які проблеми можуть виникати при взаємодіях сторін і якими можуть бути шляхи їх вирішення?

Завдання 3. *Опрацюйте лекційний матеріал за темою у дистанційному курсі.*

Завдання 4. *Підготуйте реферативний виступ за темою: «Інститути як інструменти обмеження поведінки».*

Інформаційні джерела: 7, 8.

Тема 6. Теорія економічної організації

Завдання 1. Розкрийте зміст понять: «економічна організація», «принципал», «агент».

Завдання 2. Дайте відповідь на питання для самоперевірки знань:

1. У чому суть неокласичної теорії фірми?

2. У чому полягають проблеми координації та мотивації в економічній організації? (Ф. Найт, Р. Коуз). Що є її метою?

3. Обґрунтуйте зміст контрактної теорії фірми. Хто такі «принципал» та «агент» в економічній організації?

4. Що означає «змагання агентів»? Поясніть, що таке «фірма як коаліція агентів»?

5. Як правові інститути можуть впливати на розвиток корпорацій?

6. У чому зміст інституціональної теорії розвитку фірми?

7. Які Ви знаєте основні типи та інституційні особливості економічної організації?

Завдання 3. Опрацюйте лекційний матеріал за темою у дистанційному курсі.

Завдання 4. Підготуйте реферативний виступ за темою: «Еволюція теорії економічної організації».

Інформаційні джерела: 6, 16, 17.

Тема 7. Інституційний погляд на проблему держави

Завдання 1. Розкрийте зміст понять: «суспільні блага», «рентоорієнтована поведінка», «визискування ренти», «лобізм», «логроллінг», «корупція»,

Завдання 2. Дайте відповідь на питання для самоперевірки знань:

1. Якими є основні функції держави в неінституціональному аспекті?

2. У чому зміст моделі держави за Д. Нортон? Обґрунтуйте зміст проблеми безбілетника.

3. У чому особливості попиту та пропозиції суспільних благ? Що таке перевагантижувальні і виключені суспільні блага?

4. Яку роль відіграють механізми системи примусу в межах інституційного погляду на проблему держави?

5. Що таке «контрактна» та «експлуататорська» концепції держави?

6. У чому зміст теорії суспільного вибору?

7. У чому зміст теорії економічної бюрократії?

8. У чому зміст теорії пошуку ренти та рентоорієнтованої поведінки?

Завдання 3. Опрацюйте лекційний матеріал за темою у дистанційному курсі.

Завдання 4. Підготуйте реферативний виступ за темою: «Розподільчий ефект інститутів і його привласнення».

Інформаційні джерела: 6, 13.

Тема 8. Інституційна теорія грошей

Завдання 1. Розкрийте зміст понять: «довіра в монетарних зобов'язаннях», «множинність грошей», «утилітарна норма» «допоміжний інститут».

Завдання 2. Дайте відповідь на питання для самоперевірки знань:

1. Якими є методологічні основи аналізу теорії грошей з тояки зору інституціонального підходу.

2. У чому полягає роль довіри в грошових системах?

3. Що таке довірчі очікування в монетарних зобов'язаннях?

4. У чому зміст теорії множинності грошей?

5. Які допоміжні інститути можуть підтримувати довіру? (приклад Аргентинської кризи).

6. Що таке «інституціональна піраміда захисту довіри»? (приклад Аргентинської кризи як крах довіри до державної грошової політики).

7. Як Ви розумієте визначення «гроші як інститут та утилітарна норма поведінки людей»?

Завдання 3. Опрацюйте лекційний матеріал за темою у дистанційному курсі.

Завдання 4. Підготуйте реферативний виступ за темою: «Інституційний аспект державної теорії грошей».

Інформаційні джерела: 6, 9, 14.

Тема 9. Інституційна динаміка

Завдання 1. Розкрийте зміст понять: «інституційні зміни», «експорт інститутів», «імпорт інститутів», «ринок інститутів», «запозичення інститутів», «конкуренція інститутів».

Завдання 2. Дайте відповідь на питання для самоперевірки знань:

1. Які Ви знаєте фактори інституційної динаміки?

2. У чому зміст моделі інституційних змін Д. Норта?

3. У чому зміст інституційних інновацій?

4. Якою є роль вітчизняних державних та недержавних інститутів у воєнний час («Агентства для відбудови»; громадянського суспільства тощо).

Завдання 3. Опрацюйте лекційний матеріал за темою у дистанційному курсі.

Завдання 4. Підготуйте реферативні виступи за темою (на вибір): «Міжнародні організації (Світового банку, МВФ та ін.) в оновленні глобальної безпеки та реалізації Плану післявоєнного відновлення України», «Консолідація українського суспільства у протидії російському вторгненню – ключовий чинник у системі соціальної стійкості країни».

Інформаційні джерела: 7, 12.

КОМПЛЕКСНЕ ПРАКТИЧНЕ ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ (КПЗ) ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ЙОГО ВИКОНАННЯ

КПЗ з дисципліни «Інституціональна економіка» відноситься до самостійної роботи студентів і відображає творче наукове завдання, яке слугує базою для розвитку творчих здібностей, поглиблення і закріплення знань студента. Його зміст охоплює найбільш актуальні проблеми інституціональної економіки за матеріалами усього курсу і потребує від студента дослідницьких навичок.

Мета виконання КПЗ полягає у поглибленні, узагальненні та закріпленні знань, які студенти одержують у процесі навчання, навчанні студентів працювати з літературою, статистичними даними, вміти пов'язувати теорію з практикою, а також представляти (презентувати) свою доповідь перед аудиторією.

КПЗ складається з 3-х блоків, виконання кожного з яких відбувається у вигляді обрахунків та аналізу, формування висновків та презентацій результатів КПЗу на практичному (індивідуальному) занятті:

БЛОК 1. Підготувати проект аналізу інституційних угод та інституційного середовища на прикладі окремої країни. Обґрунтуйте методи, які були застосовані та зробіть висновки.

Кількість варіантів визначається кількістю студентів.

БЛОК 2. Провести інституційний аналіз в системі управління державною власністю в Україні (на прикладі конкретних компаній). Розглянути відмінності та можливі конфлікти, які виникають між принципалом і агентом. Обґрунтуйте методи, які були застосовані та зробіть висновки.

Кількість варіантів визначається кількістю студентів.

БЛОК 3. Здійснити оцінку величини трансакційних витрат в контрактних відносинах. Обґрунтуйте методи, які були застосовані та зробіть висновки.

Кількість варіантів визначається кількістю студентів.

Текст КПЗ повинен бути набраний на комп'ютері з одного боку аркушу формату А4, шрифт *Times New Roman*, розмір 14 пунктів, поля: верхнє та нижнє – 20 мм, ліве – 25 мм, праве – 10 мм. Кожний блок відокремлюється один від одного. Обсяг реферату 12-15 сторінок через 1,5 інтервали. Закреслення, виправлення, скорочення слів (окрім загальноприйнятих) не допускається.

Титульна сторінка оформлюється за зразком (додаток А).

Нумерація сторінок починається з титульної, але цифра 1 на ній не ставиться. Сторінки нумеруються у нижньому правому куті аркуша. Обов'язковою є нумерація таблиць і рисунків, яка може бути наскрізною.

Наведені у тексті цитати або статистичні дані повинні супроводжуватися відповідними *посиланнями на джерела*, з яких вони взяті, та оформлені у такому вигляді, наприклад, [5, с. 27], де 5 – номер джерела за списком використаної літератури, сторінка 27.

Список використаної літератури, оформлений відповідно до вимог (<https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/4518/pravyloaformlenniyaspyskuvykorystanyhdzherel.pdf>), наводиться в кінці викладу матеріалу (джерела наукового характеру, видані за останні 5 років), джерела розташовуються в алфавітному порядку за прізвищем автора (або за відсутності автора за назвою), з наведенням повної назви праці (або статті та назви журналу), видавництва, року видання та загальної кількості сторінок за кожним із джерел.

КППЗ зшивається у папку.

Критерії оцінювання КППЗ містяться в робочій програмі навчальної дисципліни, яка розміщена в дистанційному курсі.

ПЕРЕЛІК ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Герасименко Т. В. Трансакційні витрати: сутність та динаміка в українській економіці // *Economics Bulletin*. 2021. №2. С. 60-67.
2. Івашина С. Ю. Інституціональна економіка : навчальний посібник / С. Ю. Івашина, О. Ф. Івашина. – Дніпро : Університет митної справи та фінансів. 2018. 132 с.
3. Логоша Л.В., Мазур К. В. Підвальна О. Г. Контрактний підхід у контексті сучасних економічних досліджень // *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 12. С. 97-111.
4. Нікітенко Д. В. Моделі опортуністичної поведінки суб'єктів інвестиційного процесу // «*Modern Economics*». 2018. №8. 126-133.
5. Пилипенко Г. М. Моделі контрактної поведінки в контексті теорії галузевих ринків // *Економічний вісник*. 2021. №3. С. 9-16.
6. Шевченко О. Історія економічної думки. Сучасні економічні теорії. К. : Центр навчальної літератури. 2019. 288 с.
7. Шиманська О. Теоретичний вимір оптимальних контрактів (Нобелівська премія з економіки 2016 р. – Олівер Харт і Бенгт Хольмстрем) // *Вісник ТНЕУ*. 2018. № 3. С. 126-137.
8. Яхно Т. П., Куревіна І. О. Конфліктологія та теорія переговорів : навчальний посібник. К. : ЦУЛ. 2021. 168 с.
9. Alary, P., Blanc, J., Desmedt, L., Theret, B. *Institutionalist Theories of Money An Anthology of the French School*. 2020. 273 p.
10. Becchetti, L., Bruni, L., Stefano Zamagni, S. *The Microeconomics of Wellbeing and Sustainability. Recasting the Economic Process*. 1st Edition : Academic Press. 2019. 480 p.
11. Casas Arce, P., Kittsteiner, Th., Martínez-Jerez, F. (2019). Contracting with Opportunistic Partners: Theory and Application to Technology Development and Innovation. *Management Science*. Vol. 65. No2.
12. Poon, Ph., Flack, Jessica, C., Krakauer, David C. (2022). Institutional dynamics and learning networks. *PlosOne*. URL: <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0267688>

13. Rosenblatt H. *The Lost History of Liberalism*. Princeton University Press, Princeton. 2018. 368 p.
14. Sakaguchi, A. (2020). On the Institutional Theory of Money: Learning from J. R. Commons' Institutional Economics // *Journal of Economic Issues*. Vol. 54. P. 975-986.
15. Slaev, Aleksandar D. (2020). Complex private-common property rights in institutional and planning theories. *Planning Theory* 19(2)193-213.
16. Tang, F. C., Jin, X. M., and Wang, H. Y. (2021). Governance logic of opportunistic behavior in open innovation – from the perspective of corporate moral decision-making. *China Sci. Technol. Forum* 11, 69-77.
17. Tomás, O. (2018). How Do Institutions Address Collective-Action Problems? Bridging and Bonding in Institutional Design. *SAGE Journals*. Vol. 72. Issue 1. P. 162-176.

Додаток А
Зразок оформлення титульної сторінки КПЗ

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ**

Кафедра економіки та економічної теорії

**КОМПЛЕКСНЕ ПРАКТИЧНЕ ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ
з дисципліни
“Інституціональна економіка”**

Виконав: студент групи
ЕУБ-31
Шимків Віталій
Перевірила: к.е.н., доцент
Шиманська О.П.

Тернопіль – 2022

Навчально-методичне видання

Шиманська Оксана Петрівна

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
з виконання
самостійної роботи
з дисципліни

для студентів денної форми навчання
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
спеціальності 051 «Економіка»
освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти «Економіка та управління бізнесом»

Підписано до друку 30 серпня 2022 р.
Формат 60x90/8. Гарнітура Times.
Папір офсетний. Друк на дублюванні.
Ум.-друк. арк. 0,70. Обл.-вид. арк. 0,82.
Зам № 043-22. Тираж 50 прим.

Західноукраїнський національний університет
вул. Львівська, 11а, м. Тернопіль, 46009

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців ДК № 7284 від 18.03.2021 р.*